

UTDANNINGSDIREKTORATET

Schweigaards gate 15B
0191 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon

Gro Wiker Naas, 37 01 75 20

Ber om vurdering - fritak fra vurdering med karakter i fremmedspråk, individuelt tilrettelagt opplæring og fravær

Statsforvalteren i Agder har gjennom saksbehandling, dialog med en nedsatt arbeidsgruppe i Agder fylkeskommune og henvendelser fra skoler, oppfattet at når elever søker om og får innvilget fritak fra vurdering med karakter i fremmedspråk, så slutter elevene i økende grad å møte opp i undervisningen selv om de ikke er fritatt fra opplæring.

Problemstilling 1 - fravær

Etter hvert som muligheten for å søke om fritak fra vurdering med karakter i fremmedspråk har blitt mer kjent etter innføringen av ny opplæringslov, har omfanget av søknader i Agder økt kraftig. Samtidig melder fylkeskommunen fra om at flere elever som har fått innvilget fritak fra vurdering i mindre grad møter opp til undervisningen i fremmedspråk fordi fraværsreglene ikke gjelder, jf. merknadene til opplæringsforskriften § 9-22:

Konsekvensene av at det gis fritak er fastsatt i § 9-18 andre og tredje ledd. Ettersom eleven ikke skal ha vurdering med karakter, vil fraværgrensen ikke gjelde for faget. Fravær fra opplæringen skal imidlertid føres på vitnemålet eller kompetansebeviset, jf. § 9-53.

Tilbakemeldingen er at selv om fraværet føres på vitnemålet, så veier ikke dette tungt nok til at elevene møter i undervisningen selv om de kunne hatt et stort faglig utbytte. I praksis gjør dette at elever som skal ha fremmedspråk over tre år, men som får fritak fra vurdering med karakter i løpet av vg1, likevel får godkjent vitnemål selv om de har et svært høyt fravær. Andre problemstillinger som dukker opp i kjølvannet av dette, er at når elever kommer og går, så påvirker det læringsmiljøet negativt samt at det blir utfordrende for faglærere å gi vurdering uten karakter når elever har høyt fravær.

Statsforvalteren i Agder har på bakgrunn av dette mottatt ønske om at vi i våre vedtak presiserer et krav om at elever må ha et fravær innenfor den ordinære 10 prosent-grensen for å få vurderingen «Deltatt». Dersom fraværet overstiger denne grensen, foreslås det at faget ikke godkjennes, og at det føres som «Ikke godkjent» eller «Ikke deltatt». En slik presisering vil bidra til økt deltakelse og

læringsutbytte for elevene, samtidig som det understøtter intensjonen om at fritak ikke skal innebære fritak fra deltakelse i opplæringen.

Statsforvalteren har ut fra dagens regelverk ikke hjemmel til å gjøre slike presiseringer i vedtakene våre.

Selv om merknadene til opplæringsforskriften § 9-22 presiserer at fritaket ikke gjelder fritak fra opplæring i faget, oppfatter vi likevel at når fraværsreglene ikke gjelder for faget så er det nå en økende tendens til at elever med fritak i mindre grad møter til undervisning.

Vi ber om at Utdanningsdirektoratet vurderer konsekvensene av hvordan regelverket virker i praksis, og om det bør gjøres endringer i regelverket for å motvirke den økende tendensen til manglende oppmøte hos elever med fritak fra vurdering med karakter.

Problemstilling 2 – tilpasninger, tilrettelegginger/ITO, tilfredsstillende utbytte og likeverdig opplæring i fremmedspråk

Vi ser at et flertall av elevene som søker om fritak, ikke har individuelt tilrettelagt opplæring (ITO) i fremmedspråk.

Mange av elevene uttrykker i søknadene sine at de har et stort strev og bruker mye tid på faget fremmedspråk. De ønsker derfor fritak fra vurdering med karakter i faget for å frigjøre tid til å jobbe med andre fag som også er vanskelig grunnet vanskene de har. I dokumentasjonen går det frem at skolen har gjort tilpasninger innenfor det ordinære opplæringstilbudet. I mange av søknadene uttrykker både elev og skole at eleven ikke har nytte av tilpasningene innenfor det ordinære, og at individuell tilrettelegging/ITO heller ikke vil være til nytte for å gi likeverdige opplæringsmuligheter.

I vår saksbehandling ser vi at det er forvirring rundt begrepsbruken *tilfredsstillende utbytte av opplæringen, nytte av tilpasninger i opplæringen, nytte av tilrettelegging/ITO i opplæringen og likeverdige opplæringsmuligheter*.

Statsforvalteren i Agder er i likhet med statsforvalterembetene i Nordland og Troms og Finnmark, jf. deres henvendelse til Utdanningsdirektoratet 13. juni 2025, bekymret for om elever får tilstrekkelig hjelp, eller at videregående skoler tilrettelegger så mye at de i praksis gir ITO uten vedtak. Dere svarer ut denne henvendelsen sammen med henvendelsen fra statsforvalterne i region øst (SFIN, SFOS og SFVT) 3. februar 2026. Her utdyper dere hvordan søkere uten vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring kan dokumentere vilkår b og oppsummerer at *[d]et avgjørende for vurderingen til statsforvalteren er den samlede dokumentasjonen som søker legger frem*.

Vår utfordring og bekymring handler om tilfellene hvor:

- vi mottar søknader så sent i opplæringsløpet at det i realiteten ikke er tid til å prøve ut tilrettelegginger eller ITO slik at det heller ikke er realistisk for PPT å anbefale utprøving av tiltak eller ITO.
- eleven selv og skolen vurderer et betydelig strev, i noen tilfeller så stort at det er vanskelig å følge kompetansemålene, men verken elev eller skole mener at ITO vil være til nytte. I mange søknader uttrykker elev og skole at ITO vil være til ytterligere byrde for eleven fordi de da må jobbe mer med faget. Når vi innvilger fritak, er vi bekymret for at det kuttes i elevenes kompetansemål uten at det foreligger sakkyndig vurdering og enkeltvedtak.

- det fremgår at det er gjort tilpasninger (som i noen tilfeller er så inngripende at det i praksis burde vært henvist til PPT og vært fattet et vedtak på et mye tidligere tidspunkt).
- den samlede dokumentasjonen tilsier at vi innvilger søknaden.

På bakgrunn av den store økningen i søknader og våre observasjoner, mener vi det vil være nyttig om Utdanningsdirektoratet utarbeider en veileder for fritak fra vurdering med karakter i fremmedspråk rettet mot elever og videregående skoler med retningslinjer og presiseringer for å tydeliggjøre regelverket og begrepene tilfredsstillende utbytte av opplæring, nytte av tilpasninger og tilrettelegginger/ITO og likeverdige opplæringsmuligheter i fremmedspråk. Vi ber Utdanningsdirektoratet om å vurdere å utarbeide en slik veileder for å sikre lik informasjon til elever og fylkeskommuner. En slik veileder vil også kunne bidra til å sikre likebehandling av søknader om fritak fra vurdering med karakter i embetene.

Med hilsen

Cecilie Thorbjørnsen Mork (e.f.)
oppvekst- og vergemålsdirektør
Seksjon utdanning

Gro Wiker Naas
seniorrådgiver
oppvekst- og vergemålsavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent